

Nr 2 - 2014
September

Årgång 17
Nr 42

SMÅDISIGT

MEDLEMSBLAD FÖR DIS-SMÅLAND

I detta nummer:

- Egon Burman: Historien om ett foto från USA, sid 1
- Nils Ferlin: Innan ditt rike blev kartlagt, sid 2
- Ordförandens och redaktörens spalter, sid 3
- Kerstin Alm: Moder okänd, sid 4-5
- Owe Wennerholm: Ett möte i Växjö i februari 1613, sid 5
- Roger Johansson: Internet kan vara fantastiskt, sid 6-7
- Carl Christian Engström: Minnen (forts), sid 8-9
- Temakväll om Disgen i Värnamo 16 november, sid 9
- Ulf Örnemark: Från Pommern till Norra Sandsjö, sid 10-11
- Egon Burman: ... ha vi transubstantierat till en sång, sid 12
- Monica Fäst: Förlorade hedern efter kunglig våldtäkt, sid 13
- Egon Burman: Det stora bankränet i Linköping, sid 14-15
- Disgen temamöten i Eksjö, sid 16

För 105 år sedan sändes detta foto från USA till mina farföräldrar, Gustaf och Kristina Burman, på torpet Höjden i Åboda rote, Slätthög. Det kom från Kristinas kusin, Carl Gustaf Nilsson. Han var född den 6 november 1851 och utvandrade via Fredrikshald i Norge den 20 juli 1877. Han dog i USA 1932. I Sverige var han stenhuggare och en flisa hade tagit hans syn på höger öga. Det var en utmaning för mig att forska om hans liv i USA. Den enda ledtråden var ett diskret blindtryck på fotomontaget: *Nelson* MADISON S.D. Det var inte i Wisconsinens huvudstad han slagit sig ner, utan ett annat Madison i South Dakota. Jag tog kontakt med en senare emigrant, Gunnar Mossblad, som bor i Omaha, Nebraska. Han är brors son-son till Carl Gustaf. Gunnar satte in en annons med foto och efterlysning i *The Madison Daily Leader* och fick svar från Doris och Albert Arvidsson, som hade bott granar med familjen i Clarno, en ort sydväst om Madison. Det var 1983 och då levde ännu de båda yngsta barnen, Harold 82 och Jessie 87. Carl Gustaf kallade sig först Mossblad men bytte sedan både för- och efternamn till Nels Peter Johnson, en form av faderns namn, Nils Petter Johannesson. Som Nels hade han speceri- och verktygsaffär i Clarno, och var en lokal ledare i byn. Han var gift med Anna Romberg (1857-1913). Christine och Harold står längst fram på fotot och bakom från vänster Jessie, Oscar, Alma, Carl, Mena och Willie. Christines man, Bernard J Nelson, tog fotot. Gunnar Mossblad besökte också Christines son, Gail Lipelt (1916-2010), som var musiker och sedan 1970 Clerk of the Courts (rättens sekreterare) i Owatonna, Minnesota. Att hitta Carl Gustaf Nilsson (alias Nels P Johnson) och hans familj i USA tror jag hade varit omöjligt om inte orten MADISON S.D. varit präglad på fotots omslag. Men ibland ska man ha tur.

Egon Burman

DIS-Småland

Regionförening till Föreningen DIS – Föreningen för datorhjälp i släktforskningen
Verksamhetsområde: Jönköpings (F), Kronobergs (G) och Kalmar (H) län

Hemsida: www.dis-smaland.se

Styrelse

Tommy Nilsson	Backgatan 5	575 35	Eksjö	070-303 17 32	tommy@betoni.se	ordförande
Gunilla Kärrdahl	Götavägen 20	331 52	Värnamo	0370-65 07 15	gunilla@karrdahl.se	sekreterare
Börje Jönsson	Klosterstigen 9	575 37	Eksjö	0381-108 40	borje.jn@gmail.com	kassör
Rainer Timander	Landshövdingegatan 10	392 31	Kalmar	0733-68 36 26	leoniden@gmail.com	v. ordförande
Egon Burman	Murmästarevägen 1	352 61	Växjö	0470-637 26	fgeb@live.se	ledamot
Donald Freij	Hjälshammar Sjögård	331 93	Värnamo	0370-65 07 93	donald@freij.se	ledamot
Arne Johansson	Södra Storgatan 29 D	590 80	Södra Vi	0492-205 20	webmaster@dis-smaland.se	webbmaster
Rune Elofsson	Norra Storgatan 44 A	575 32	Eksjö	0381-129 94	rune.elfofsson@telia.com	suppleant
Leif Berglund	Örngatan 11	561 33	Huskvarna	036-13 07 97	leifaberglund@hotmail.com	suppleant

Funktionärer

Börje Jönsson	Klosterstigen 9	575 37	Eksjö	0381-108 40	borje.jn@gmail.com	fadder, utbildare
Rune Elofsson	Norra Storgatan 44 A	575 32	Eksjö	0381-129 94	rune.elfofsson@telia.com	fadder, utbildare
Robert Mallander	Nissanvägen 24	562 40	Taberg	036-30 81 48	robert@mallander.se	fadder, utbildare
Leif Berglund	Örngatan 11	561 33	Huskvarna	036-13 07 97	leifaberglund@hotmail.com	utbildare
Donald Freij	Hjälshammar Sjögård	331 93	Värnamo	0370-65 07 93	donald@freij.se	disbytombud

SmåDisigt - Medlemsblad för DIS-Småland

Redaktör: Egon Burman – fgeb@live.se

ISSN 1650-3066 Upplaga 1 300 ex, 4 gånger/år
Tryckeri: Lindströms Tryckeri, Alvesta
Ansvarig utgivare: Föreningens ordförande.

Manus sänds till redaktören, som förbehåller sig rätten att redigera artiklar som kommer till användning.

Citat ur SmåDisigt får göras om källan anges. För återgivning av signerade artiklar samt illustrationer krävs tillstånd av författaren/illustratören/fotografen. Författarna får möjlighet att granska sitt redigerade material före tryckning.

Redaktören uppmanar medlemmarna att bidra med material till SmåDisigt samt föreslå frågor att behandla i kommande nummer.

Hjälp också till så att vi blir fler medlemmar i DIS-Småland

Medlemsavgift

150 SEK + DIS-Småland 70 SEK
Plusgiro 140 33-5 Föreningen DIS
Organisationsnummer 82 70 01-1029

Adressändringar sänds till

Föreningen DIS
Gamla Linköping, 582 46 LINKÖPING
E-post dis@dis.se

Innan ditt rike blev kartlagt

Det var bara tokar och dårar
som lyssnade på dig först.
Det var slavar och skökor
och ogärningsmän
men då var ditt rike som störst.

Det var bara enkla själar
och själar på undantag.
Sen byggdes det katedraler
och kyrkor av alla de slag.

Och påvar det kom och präster
som tvistade om vart ord
du fällt på din korta vandring
på denna bullrande jord.

Men tokar det var och dårar
som lyssnade på dig först.
Det var innan ditt rike blev kartlagt
och då var ditt rike störst.

Nils Ferlin
ur ”Från mitt ekorrhjul” 1957

Ordförandens spalt

Sommaren går mot sitt slut. Hade jag bott kvar i Norrbotten så skulle redan trädgårdsförberedelserna för vintern ha börjat på grund av risk för enstaka frostnätter. I Småland ser jag nu fram mot varma kvällar på altanen, kanske några kräftor och även en god surströmmingsklämma, med tillbehör.

Nu blir också tiden framför datorn allt längre med djupare släktforskning och kanske lite mer avancerad användning av Disgen, Disbyt och Dispos. Jag blev tvungen att införskaffa en ny stationär dator vilken ännu inte är helt inkörd. Dock valde jag tills vidare att inte installera Windows 8. Jag är lite försiktig av mig när det gäller mer omfattande förändringar av operativsystemet.

I juli fick jag av en slump möjlighet att träffa en familj från USA på besök hos en av våra medlemmar. Önskemålet var att besöka bl.a. Hult och förevisa några av de gravstenar som finns kvar över deras släktingar, vars barn utvandrade till USA vid sekelskiftet. Inför besöket gjorde jag en snabb sökning i kyrkböckerna och konstaterade att vi hade gemensamma anfäder i början av 1800-talet.

Vid besöket i Hult tittade vi också på Albert Engströms gravsten. Att han var medlem av Svenska Akademien och därmed var en av dem som utsåg nobelpristagarna i litteratur imponerade stort på de besökande. Det är fantastiskt vad ett kort, och för min del oplanerat, besök kan ge så stort informationsutbyte.

Vi väntar med spänning på nya Disgen. Önskemålen om förbättrade funktioner är många. Programmering och tester

tar tid och utvecklingen går därför långsammare än vi från början trodde. Ni som besökt släktforskardagarna i Karlstad fick en möjlighet att se den första demoverisionen av nya Disgen. Besöken i DIS monter och närvaron vid föredragen i salen bredvid montern visade på ett stort intresse. Flera av DIS-Smålands styrelsemedlemmar var aktiva som funktionärer i DIS monter och hade därmed förmånen att få träffa många av er personligen.

Fortsätt använda Disgen 8.2 som vanligt. Man kommer att kunna använda nya Disgen utan att tappa data som man idag matar in i Disgen 8.2. En del funktioner har fått andra och flexiblere arbetssätt i nya Disgen och där kommer data att konverteras utan dataförlust.

DIS-Småland har nu 1000 medlemmar efter årets genomgång och gallring av dem som inte längre vill eller kan vara med i vår förnämliga krets. DIS totalt har ca 25 000 medlemmar varav ca 14 000 också är medlemmar i någon av våra åtta regionföreningar. Huvudtema vid släktforskardagarna 2014 var "Varför vara med i DIS". Det gäller alltså att visa på fördelarna med ett medlemskap och därmed locka fler medlemmar till DIS.

DIS-Smålands styrelse sammanträdde i Värnamo den 16 augusti. Vid mötet diskuterades framför allt verksamheten vid släktforskardagarna samt hur vi ska komma vidare med utbildning inom regionen.

Jag antydde i förra numret att vi borde ha en vision i vår regionförening. Min vision är att vi alla inom DIS-Småland ska locka fler medlemmar genom att arrangera temamöten där vi diskuterar olika delar av Disgen och hur vi på bästa sätt kan utnyttja de möjligheter som finns, både i programmet, i Disbyt, i Dispos och på Internet. Håll utkik på vår hemsida och anmäl dig till dessa temamöten.

Tommy Nilsson, ordförande

Redaktörens spalt

Medelåldern i Sverige var betydligt lägre förr, mest beroende på den stora barnadödligheten. Men bland dem som överlevde barn- och ungdomstiden blev många väldigt gamla.

Rätt - rätt och väldigt fel. Det är vad jag har trott - och kanske många med mig.

Jag har träffat på några hundraåringar i min egen forskning. Det har kanske bidragit till min uppfattning om att folk blev gamla förr i tiden.

Nej, det var sannerligen tvärt om. För hundra år sedan var det ytterst få som blev sekelgamla. Om vi jämför år 1908 med 2008 finner vi att av de 57.657 som dog 1908 var endast 3 män och 8 kvinnor hundra år eller mer (1 på 5.241). För 2008 är motsvarande siffror 95.315 med 133 män och 640 kvinnor minst hundra år när de dog (1 på 123).

Så sent som 1958 var det inte fler än 38 personer på hundra år eller mer, bland ett dödstal på 71.286. Så utvecklingen mot ett längre liv för svenskarna har verkligen gått snabbt.

Varför kom jag att tänka på detta med levnadslängd? Jo, ni har säkert sett rubriker i pressen om att av de barn som föds nu kommer minst hälften att få uppleva sin hundraårsdag - under vissa förutsättningar förstås, t ex att vi inte fortsätter att förgifta planeten Tellus.

En omöjlighet, var min första tanke, men efter att ha skådat tillbaka i tiden och sett vart grafen pekar, så tänker jag att *kanske ändå*. Det får nog bli en fylligare artikel i ämnet i nästa nummer av SmåDisigt - om jag får ork att skriva.

Egon Burman, redaktör

Källa: Sveriges Dödbok 1901-2009
Den senaste versionen sträcker sig till 2013 och innehåller ytterligare 1,38 miljoner namn. Det påverkar dock inte förhållandet mellan dödstal och levnadsålder.

Moder okänd

Kerstin Alm, Bollnäs

I slutet av 1700-talet var antalet mord på önskade spädbarn oroväckande stort, och för att förhindra dessa barnamord gavs föräldrarna, ensamma eller båda, en möjlighet att vara anonyma. I födelseböckerna står då "moder okänd" eller till och med "föräldrar okända" och innebär ofta en återvändsgränd i släktforskningen.

Från slutet av 1700-talet och ända fram till 1917 hade modern laglig rätt att vara anonym, både inför såväl barnmorskan som prästen och även inför barnet självt. Att föda barn utan att vara gift innebar, förutom skammen, ofta en ohållbar livssituation både ekonomiskt och socialt för kvinnan/modern och inte minst för barnet som blev betraktat som "oäkting", en stämpel som kanske följde med under hela livet. Det hände att kvinnan inte såg någon annan utväg än att döda barnet – trots att detta medförde dödsstraff.

För att få bukt med de många barnamorden diskuterades det redan på 1600-talet att åtgärder borde vidtas för att söka förhindra barnamorden.

Den 17 oktober 1787, under Gustaf III:s tid, utfärdas så ett kungligt brev angående några författningar till förekommande av barnamord. I paragraf 7 står *At Qwinna som vill å okänd ort framföda fostret, må i sådant tillstånd lemnas ostörd, utan någons åtal eller efterfrågan om hennes person eller tillstånd.* Brevet innebar alltså att den som ville kunde föda sitt barn utan att behöva uppge sitt namn. Detta var en åtgärd som motverkade barnamord men också skyddade kvinnan. Hon kunde föda sitt barn i hemlighet, barnet placerades i fosterhem eller adopterades bort, och det fanns ingenting som senare kunde binda samman mor och barn.

Men om nu modern i efterhand ångrade att hon låtit anteckna sig som okänd moder? Då var det svårt, för att inte säga omöjligt, att i efterhand styrka att hon var mor till just det barnet, när hon gjort allt för att dölja det. Genom ett tillägg i barnmorske-reglementet 1856 kom en möjlighet:

Hemtas barnmorska till hemlig förlossning, eller mottager hon hos sig barnaföderska, som önskar vara okänd ware barnmorska förbjudet att söka barnafadrerns namn, eller qwinnan någon uppgift, som härmed kan äga sammanhang, aflocka eller aftwinga. Änskönt förlossningen varit hemlig, må dock barnmorska hwarken sjelf undandölja barnet, eller till sådant åtgärd biträde lämna. --- Wid hemlig förlossning bör Barnmorskan för öfrigt råda qwinnan att uppteckna sitt namn och sin hemwist å ett papper, hwilket, av henne försegladt, förelägges den prest för whilken hon ofördröjligen skall förlossningen anmäla. --- Sedan detta papper blifwigt med wederbörlig anteckning och prestens sigill försedt, bör qwinnan uppmanas att, för sin såwäl som för barnets framtida säkerhet, samma papper förwara.

Det var alltså upp till kvinnan själv att se till att papperet – namnsedeln – förvarades på ett tryggt sätt. Många sådana namnsedlar lämnades in till prästerna antingen genom barnmorskor som fått dem i sin vård eller av kvinnorna själva. På så sätt har många namnsedlar kommit att ingå i kyrkoarkiven, i synnerhet i storstäderna, där de flesta födselar med okända mödrar av förklarliga skäl skedde. Möjligheten att vara anonym var större där. Det var många kvinnor det rörde sig om – i Stockholm föddes under åren 1875-1895 ca 800 barn per år.

Namnsedlarna, i den mån de finns bevarade, brukar ligga bland bilagorna till födelse- och dopböckerna i barnets hemförsamling. I flera församlingar ligger dessa namnsedlar i särskilda förseglade kuvert som prästerna tidigare i sin utbildning fick särskilda instruktioner om hur de, med tanke på den då rådande sekretessen, skulle hanteras. Även enskilda arkiv med handlingar rörande barnmorskor kan innehålla namnsedlar.

Det bör nämnas att den nuvarande sekretesslagen från 1980 sätter en gräns på sjuttio år och eftersom inga namnsedlar är senare än 1917 så är det fritt fram att öppna dessa.

Kerstin Alm
kerstin.alm59@gmail.com

På landsarkivet i Göteborg finns ett 20-tal namnsedlar, en liten bunt kuvert försedda med sigill, med barnets namn skrivet i vacker, sirlig handstil. Ett fåtal kuvert är uppsprättade men de allra flesta är fortfarande öppnade och försedda med stora röda sigill.

De föräldrar som använt sig av den här möjligheten, att vara anonyma men ändå möjliga att spåra, hoppades kanske att de en dag skulle ha möjlighet att ta till sig barnet eller att barnet skulle vilja spåra sina biologiska föräldrar.

I födelseböckerna i Göteborg finns dock inga anteckningar om att kuverten finns utan man måste själv söka aktivt. Det kanske är lite speciellt för Göteborg att kuverten fortfarande är öppnade. Malmö stadsarkiv har en ganska stor bunt sådana kuvert,

samtliga öppnade, och man har gjort en liten anteckning i födelseböckerna som visar att man kan söka vidare i namnsedlarna.

Källa: Demografisk Databas Södra Sverige – www.ddss.se

Ett möte i Växjö i februari 1613

Owe Wennerholm, Fjärås

Under senare delen av 1950-talet började mitt intresse för släktforskning att väckas. Till en början frågade jag ut min gamla farmor, Kristina Wennerholm, om vad hon visste om släkten. Tyvärr kände hon inte till så mycket om släkten längre tillbaka i tiden. Hon gav mig dock rådet att höra med dåvarande stiftsnotarien Erik Hård af Segerstad på Östrabo.

Jag vill minnas att det var någon gång på våren 1957 som jag besökte Erik för första gången. Han mindes mycket väl min farfar Oscar Wennerholm (1857-1910), och mina farbröder Olle och Ove, som var i ungefär samma ålder som han själv.

Erik hjälpte mig med de första efterforskningarna på min farfars sida. Med tiden lyckades jag själv kartlägga släkten vidare bakåt i tiden. Det visade sig att släkten har en stark förankring i norra Allbo härad och speciellt i Slätthögs socken.

En bland förfäderna var fogden Gudmund Gudmundsson i Strömhult, Slätthögs socken, vilken jag räknar som min förfader i tionde led.

Vid ett av mina besök i Riksarkivet i Stockholm letade jag igenom Carl Carlsson Gyllenhielms handlingar rörande Bergkvara slott. Till min glädje fann jag ett brev som Gudmund hade skrivit. Brevet är ställt till hans yrkesbroder Olof Holgersson i Växjö. Brevet har följande lydelse (i modern stavning):

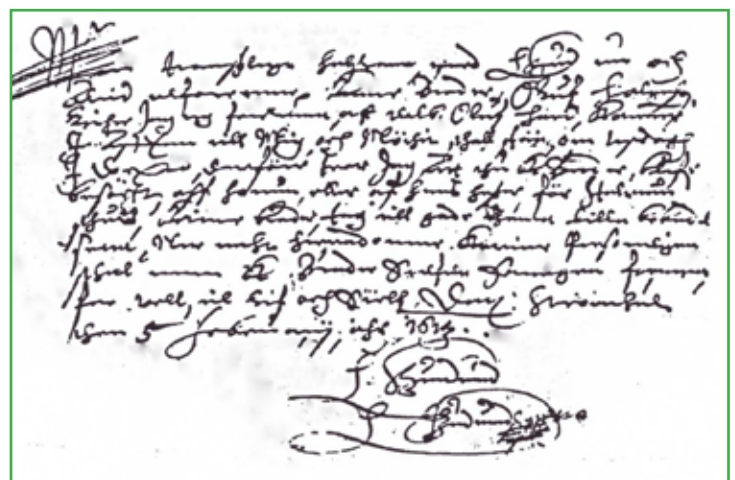
- Min hjälpsamme med Gud nu som alltid tillförene käre broder Olof Holgersson lär jag mig förmäna att välborne Olof Hård kommer till mig i afton och mycket skall stå om tisdag i Växjö. Därför tror jag att du käre

broder blir besökt av honom eller av hans hästar för stallrums skull. Käre broder tag till godo detta lilla bebudet sena. När mina häradsmän kommer personligen skall min käre broder själva sanningen förmäna. Far väl till liv och själ.

*Dm: Strömhult den 5 februari år 1613
Gudmund Gudmundsson*

Nu förhåller det sig så att Erik Hård av Segerstads förfader i åttonde led är just ovannämnde Olof Hård, som besökte Gudmund Gudmundsson i Strömhult fredagen den 5 februari 1613. Anledningen till besöket var nog en följd av freden i Knäred den 20 januari 1613. Olof Hård var nämligen en av kommissarierna som svarade för uppbörden av Älvsborgs lösen 1613-18. Sammanträdet i Växjö en tisdag i början av februari 1613 har förmodligen rört denna sak.

Owe Wennerholm

Internet kan vara fantastiskt

Roger Johansson, Järnforsen

roger.k.johansson@telia.com

Vintern 2007-2008 började jag min släktforskning. På min mors sida hittade jag ganska snart att min morfar hade två systor och en bror som emigrerade till Nord-Amerika. Ellen Maria reste 1903, Eva Nanny Sofia 1907 och brodern Albert Henning Serveus Malmberg 1914. Han var då 22 år.

Albert Serveus Malmberg

Sökningar på *Ellis Island* och på *Albert Malmberg* gav resultat. Jag fick fram passagerarlistan där man kan se att han anlände till New York den 13 oktober 1914. Båten han reste med hette *Hellig Olav* och var dansk. På listan finns en anteckning om att han skulle besöka sin syster *Eva Bruhs* i New York.

Med hjälp från Anbytarforum har jag fått uppgift på att *Eva Malmberg* gift sig i Kings County den 28 juni 1913 med en *Edward Bruhs*.

Med hjälp från Anbytarforum och "City Grooms Index" har jag även fått fram att *Albert* gifter sig i New York 1918 med en *Magdaline Isaksson* och 1919 den 21 juni fick de dottern *Edit*.

Med hjälp av en adress på Internet till East Brunswick Sentinel, som jag fick från Anbytarforum kunde jag hitta dödsrunan på *Edit M. Malmberg Smith*. Där framgår att hon sörjs närmast av en dotter (Linda Borsuk, min syssling), tre barnbarn och fyra barnbarnsbarn. I dödsrunan fanns också namnet och adressen till kyrkan där hon är begravd.

Jag letade upp kyrkan på Internet och mailade en förfrågan dit angående dödsrunan på Edit Smith, samt om de kunde hjälpa mig att få kontakt med dottern. Jag fick dock till svar att de inte kunde lämna ut dessa uppgifter på grund av sekretess.

Där var det alltså stopp. Detta var hösten 2009. Jag fortsatte min forskning på andra grenar och lade detta åt sidan.

I februari 2010 gick vinter-OS i Vancouver i Kanada. SVT följde det hela genom ett program de kallade för Vinterstudion. Deras "snack" kunde man även följa på Facebook, om man skaffade sig ett konto.

Sagt och gjort så blev det. Jag studerade Facebook, som var helt nytt för mig, för att komma igång med hur det funkade. Någonstans i bakhuvudet så fanns min släktforskning. I Facebook finns en sökruta "sök en vän". Vet inte hur eller varför det poppade upp i mitt huvud, men jag skrev in *Linda Borsuk* i sökrutan. Döm av min förvåning så kom min sysslings namn och Facebookfönster upp. Helt otroligt!! Där finns så att man kan skicka ett personligt meddelande, som ingen annan kan se. Jag skrev ett meddelande till Linda och frågade om hon var den Linda Borsuk som jag sökte.

Jag fick svar efter ett par dagar att hon var den jag sökt. Hon förklarade att hon fått meddelande från Christ Memorial Lutheran Church i East Brunswick New Jersey, kyrkan jag mailade till, och att det var någon från Sverige som sökt henne via mail. Hon hade dock inte vågat svara eftersom hennes kreditkort blivit kapat och att det visade sig ha skett i Sverige. Nu när hon fick meddelandet på Facebook så hade hon diskuterat det med sin dotter, som tyckte att hon skulle svara.

Här startade brevväxlingen. Det fanns mycket att berätta och fråga om. Lindas dotter Laura är gift med en amerikansk militär som vid detta tillfälle var placerad i Tyskland.

Sommaren 2012 hade jag besök av dottern med man och två pojkar. Till julen samma år hade de bestämt att Linda skulle besöka dotterns familj i Tyskland och hon ville då även komma till Sverige och hälsa på hos oss. Så blev det. Hon skulle åka tåg från Tyskland till Sverige och komma till Näs-sjö kl. 21.50. Jag var i Nässjö i god tid. När Malmö/Köpenhamnståget kom in på stationen fanns jag

på perrongen. Men Ingen Linda klev av tåget. Nu började ringandet. Hade hon somnat och åkt vidare. I så fall var nästa uppehåll Tranås. Jag hade dotterns telefonnummer och ringde henne och förklarade hur det stod till. Efter en lång stund fick jag beskedet att hon satt i Köpenhamn eftersom X2000 till Stockholm inte inväntat Tysklandståget. Så nu skulle hon komma till Nässjö kl 02.50 i stället. Det var bara att försöka sova ett par timmar i bilen.

Efter ett par timmars väntan kom tåget och denna gång klev min efterlängtnade syssling ut på perrongen. Vi hade ingen aning om varandras utseende. Men det var bara två som klev av tåget och det ena var en man.

Vi hade en underbar vecka här och åkte runt för att se var hennes morfar växt upp. Nu har vi kontakt ofta. Mina planer är att ta en långweekend och hälsa på henne. Internet kan vara fantastiskt om det bara används på rätt sätt.

Albert Henning Serveus Malmberg, född i Målilla den 1 oktober 1892, dog i New Jersey 1975. Hans Hustru *Magdaline*, född 1901 i New Jersey, dog 1988 i New Jersey.

Ellen, den första av syskonen som emigrerade, gifte sig med en *Johan August Lundell* född i Kristinehamn. De fick två döttrar, *Edit* och *Helen*. Jag ska försöka att forska vidare här för att om möjligt hitta fler släktingar ”over there”.

Roger Johansson

Albert Malmberg, september 1935

Magdaline och Albert

Mormors och morfars hem i Målilla

Dödsruna för
Eva Nanny
Sofia Malmberg.

Hon dog på juldagen 1924 och begravdes redan två dagar senare.

Av dödsrunan på Eva Malmberg ser man att hon och Edward inte hade några barn.

***

Det är intressant att se all detaljerad information som lämnas i dödsrunan. Det skrevs på liknande sätt i svenska tidningar för 90 år sedan. (Red.)

Härmed tillkännagifves, att Herren i sitt allvisa råd behagat hädankalla min älskade maka

Eva Nanny Sofia Malmberg

Hon föddes den 6 Maj 1891 i Målilla, Kalmar län, Sverige, och kom till Amerika i Aug. 1907. Den 28 Juni 1913 ingick hon äktenskap med sin efterlevande make, Edward Bruhs. År 1914 besökte hon fosterjorden och sitt föräldrahem för sista gången. Efter att hafva varit bosatt i Brooklyn till År 1922 flyttade makarna till sitt nya, egna hem i Malverne, Long Island. Detta lilla hem var hennes värld och här uppgjorde hon sina planer för gemensam framtida lycka och träfnad. Glädjen blef likväl kort, ty efter blott ett halft Års lidande afled hon i blomman af sin ålder, trots de skickligaste läkares bästa ansträngningar att återföra henne till hälsa, juldagen 1924 kl. 9 på morgonen. Begrafningen skedde lördagen den 27 Dec. Å Evergreen kyrkogård, hvarest hennes trötta hydda hvilar till uppståndelsens morgon. Hon är sörjd och saknad af föräldrar samt fem bröder och en syster i Sverige, en broder och syster i Brooklyn, N. Y., förutom en stor vänkrets. Först och sist är hon sörjd och saknad af en ensam efterlämnad make, som väntar efter återseendets stund.

Malverne, Long Island, den 29 Dec. 1924.

Edward Bruhs.

REGISTRATION CARD—(Men born on or after April 26, 1897 and on or before February 16, 1957)

SERIAL NUMBER U 3263 I. NAME (Print) *Albert Henning Malmberg* ORDER NUMBER

II. PLACE OF RESIDENCE (Print) *346 64th St. Bklyn N.Y.*

III. MARITAL STATUS *as above*

IV. TRADE, OCCUPATION, BUSINESS, PROFESSION, INDUSTRY, SERVICE, OR Vocation *49 Malilla*

DATE OF BIRTH *Oct 1 1892* PLACE OF BIRTH *Sveden*

V. NAME AND ADDRESS OF PERSON WHO WILL ALWAYS KNOW YOUR ADDRESS *Wife address as above*

VI. EMPLOYER'S NAME AND ADDRESS *N.Y. Ice Mach. Co 42nd St + 2nd Ave Bklyn N.Y.*

VII. PLACE OF EMPLOYMENT OR BUSINESS *as above*

IN, N. H. FORM 1 (Revised 4-1-52)

Alben Malmberg

Mönstringskort för Albert Malmberg

ur Carl Christian Engströms "Minnen" (fortsättning från SmåDisigt 1-2014)

Kung Oscar II, Drottning Sofia, Kronprins Gustaf, samt gästerna Greve Waldeck med döttrarna Emma, Pauline och Marie, fortsätter resan till Domnarvets Järnverk. Resan sker på en stor pråm, dragen av ångbåten Dalelfven.

Det Kungliga tåget fortsatte till Domnarvet, hvarest en talrik människomassa samlat sig. Först besågos järnvägsbron och verkstäderna. Det som mest här var att skåda var den nysprängda vattentunneln, hvilkens "intag" var ofvanför vattenfallen och utlopp genom en mängd reaktionsturbiner nedanför. Det ansågs att denna tunnel, hvars längd var 1,000 fot och diameter 24 fot skulle kunna genomsläppa en vattenmassa för 5,000 naturhästar. Tunneln var rikt upplyst och försedd med Konungens och Drottningens namnteckningar i transparang.

Dalregementets musikkår försökte under Konungens närvaro i tunneln att profva "hur det hördes". Sedermera var det "déjeuner dinatoire" hos Ingeniör Wittenström där Ordföranden i styrelsen, R. Åkerman, föreslog de Höga Kungliga och gästernas skål, åtföljda af "Bevare Gud vår Kung" och "Die Wacht am Rhein". Konungen tackade.

Kl. 5 efrm: afrestes till Bålsta vid Dalelfven hvilkens stränder pryddes af Dalallmoge i sina pittoreska kostymer.

Kl. 6 efrm: stego de Kungliga med svit ombord på en stor pråm. Denna pråmresa var bekostad af Tuna socken. Pråmen var heldäckad för tillfället och försedd med mattbelagdt golf samt soffor och stolar äfvensom av väl ordnad buffet.

Rörelsekraften var ombord på ångbåten "Dalelfven" och färden gick till Gagnefskyrkan i hvilken trakt de begge Dalelfvarna förenas i Insjön. Stranden var mycket hög och svårbestiglig. Folkmassan var kolossal och det var med möda de Kungliga kunde beredas väg till vagnarna.

Vädret var nu härligt, liksom under elfresan med undantag af en liten skur som störde dansen, hvilken annars pågick hela tiden, med de Tyska prinsessorna som centralpunkt.

Färden af den långa Kungliga kortegen gick nu åt Leksand, bortåt 2 mil. Vid Tunsta i Ål, rastades. Befolkningen hade upprest en stor äreport och Konungen talade äfven här med allmogen. Man lemnade ej vagnarna. Folket omringade tätt omkring den och ej minst för att få se de Tyska Prinsessorna. Jag hade gått ur min vagn och till deras och stod där och samtalade med dem, men detta föll ej gubbarna omkring mig i smaken utan vände de sig till mig, ungefär lika närgånget som nutidens intervjuare för att få veta Prinsessornas antecedentior och hvad de tyckte om trakten och folket.

Jag fick tjenstgöra som tolk och denna intervieu roade Prinsessorna ofantligt. Gubbarna (de andra för blyga) sade slutligen, sedan de så godt de kunde se, (det var temmeligen mörkt och det begagnade landtärnor) undersökt Prinsessornas anleten "De där är vackra töser", hvilket uttryck jag, så vidt som möjligt, ordagrant öfversatte och som mycket väl upptogs.

Äreportane och marchaller blefvo nu tätare vid annalkandet af Leksand där f.d. Riksdagsmannen Liss Lars Olsson i spetsen för ställets äldste lyckönskade.

Hela vägen var kantad med fackelbärare och hvarje ordentligt hus illuminerat. Ljusen glittrade i vattnet och som det stod i Fahl Tidning "Allt detta i förening med det jublande folket bildade en tafla af gripande effekt".

Vid Prästgården där de Kungliga och Furstliga togo nattkvarter var äfven en vacker äreport upprest. Vi, uppvaktande fingo logis i närbelägna hus.

Denna Kung Oscar den II:s "Kungsgata" var sålunda uppe på högsta platformen och skulle nu börja att småningom kulminera i Leksand söndagen den 15 Aug. Det kan ej nekas till att arrangemangema voro alldeles utmärkt och storslaget anordnade, specielt att märka den fest som nu, genom färderna från alla håll i den stora socknen, medelst långa, s.k. Kyrkbåtar, kommande från Siljans södra stränder. Det sceneri som då uppstår vid stranden när alla dessa långa båtar lägga till vid stranden och allt det i nationalkostymer sådana de brukas inom Leksands socken, klädda folket, göra sig i ordning för att gå in i kyrkan, har blifvit satt på en storartad duk af Danske målaren Marstrand och hvilken utmärkt väl målade tafla nu finnes uti Danska Nationalgalleriet. Det är också tacksamma trakter för afbildningar åtminstone så länge som allmogen ännu använder sina lysande dräkter, olika för hvarje socken.

Nu gynnades detta Kungabesök av vackert väder och när solen lyser blifva ju alla föremål ytterligare vackra. Solen uppgick ren och klar på en molnfri himmel och, som det stod att läsa uti Fahlutidningen, kan denna scen sålunda beskrivas: "De blånande bergen, den spegelklara sjön och elfven, hela omgivningen framträdde i sin skönaste fågring. Från alla håll började nu ock otaliga, högtidsklädda skaror, som vandrade fram till Leksands vackra tempel, gifva lif åt den härliga taflan. På sjön och elfven framgled den ena stora kyrkbåten efter den andra och landade vid elfvens strand midt för prostgården, hvarest de sjöledes ankommande blifvit anvisade att lägga till, på det att D.D.M.M, icke skulle gå miste om anblicken deraf.

Allt efter som tiden framskred mot det för Gudstjänstens början bestämda klockslaget, växte den på Kyrkogården och der omkring böljande människomassan, och uppgick slutligen med säkerhet till 10 à 12,000 personer.

Kl. ½ 10 skedde sammanringningen och derunder kom H. M. Konungen förande sin gemål, fursten och prinsessorna af Walldeck samt den kungliga och furstliga sviten, gående till fots från prostgården in på Kyrkogården, der den ofantliga folkmassan vördnadsfullt lemnade rum för de höga personerna. På en liten höjd å Kyrkogården öster om Kyrkan stannade H. Mt. med drottningen och Kronprinsen vid sin sida och bakom, de öfriga höga personerna. Närmast där omkring stodo i en ganska vidsträckt cirkel en under kungabesöket tjenstgörande hedersvakt af vid pass 50 Leksandskarlar, deribland gamla soldater med medaljer på rocken, och alla bärande pilar, de traditionella "dalpilarna",

i händerna och bakom denna hedersvakt utbredde sig rundt om den oöfverskådliga menniskomassan. Sedan de Kungliga och furstliga personerna stannat, inträdde den djupaste tystnad, ej det ringaste sorl hördes från denna stora folkmängd, icke en vindfläkt susade i trädens kronor. Det var en i sanning oförgätlig syn, och lika visst som den aldrig förr varit sedd i det gamla Dalarnas bygder, lika säkert är det ock, att sekler skola förflyta innan den åter varder skådad, om detta ens någonsin inträffar.”

Detta utdrag ur Fahlus Tidningen kan jag intyga vara fullkomligt den rådande stämningen och beträffande sista strofen ”att sekler skola förflyta, eller ej något sådant där inträffa”, håller jag fullkomligt med tidningen, ty de förnämsta dekorationerna, nämligen Dalfolkets klädedräkter, försvinna allt mer och mer, hvilket man äfven då kunde få en aning om under vardagar, ty då voro de pittoreska kostymerna endast ett fåtal och detta endast bland fruntimren när männen, redan i vardagslag, hade alldeles utbytt sina traditionella kläder mot nutidens. Att man nu mycket väl kunde märka att hvarenda en af folket bar nationaldräkten, kan uteslutande tillskrifvas den i dubbelt afseende store Liss Olof Larsson, Riksdagsmannen, hvilken utfärdat en ukas om att hvar och en skulle taga fram allt hvad man ägde i den vägen för att hedra de Kungliga, hvilka ej satte värde på svarta frackar och hvita halsdukar, hvaraf de sett nog.

När sålunda allt var i ordning på Kyrkgården uppträdde denne ståtliga Liss Olof Larsson med sin Kungahelsning så lydande: ”Å den här församlade menighetens vägnar får jag, såsom dess representant, helsa Eders Majestäter Konungen och drottningen samt H.K.H. Kronprinsen och Eders Majestäters höga gäster välkomne hit till våra bygder. Det är länge sedan detta folk hade den glädjen att ibland sig se landets fader. Det är nämligen mer än ett halft sekel sedan Eders Majestäts höge farfader, Konung Carl XIVde reste igenom denna bygd - och det är ännu längre sedan - ja, vi veta icke ens, om någonsin en drottning, en landets moder, varit hit upp; och den glädje, som nu bereds detta folk, har derföre länge och lifligt varit efterlängtd. Våra förhållanden äro icke sådana, att vi på ett yttre sätt kunna, så värdigt, som vi önskade, visa vår glädje öfver detta höga och kära besök; men varen öfvertygade derom, att Eders Majestäter icke kunnen vara mera välkomna i någon annan del af det kära fäderneslandet än här; och sent, ja aldrig, skola vi glömma den glädje, som detta besök beredt oss”.

”Dalarna har varit fattigt - det är ännu icke rikt, men våra förfäder egde en rikedom, en rikedom, som de lämnat oss i arf, och som vi oförminskad skola lämna till våra efterkommande, och det är rikedom af kärlek till vårt älskade fädernesland, vår konung och vårt Konungahus” etc. etc.

Enligt min mening var detta, vår vän Liss Olof Larssons, välkomsttal så pass formfulländat, att jag tror att hvarken Carl David af Wirsen, Svenska Akademiens Sekreterare, ej heller sjelfvaste Kungen, som ju är landets störste talare, skulle kunna göra någon befogad anmärkning.

Sedermera hälsade Nämndemannen Bröms Olof Larsson, i egenskap af Kommunalstämmandes ordförande, Kronprinsen och de Kungliga gästerna. Konungen svarade som vanligt minst lika bra och formfulländadt som Herr Liss.

Härpå började Gudstjensten och det påstods att Kyrkan då rymde 7.000 personer. Att den var proppfull och att där var dålig luft kan jag intyga. Det sednare till en del därutaf att de goda Dalkullorna där i trakten ofta tugga på en viss löksort, hvilken, tillika med kådan, gör att de hafva tänder så utmärkt vackra att ingen tanddokter där kan få sitt levebröd. Det var i en sådan stor församling en viss oro ej minst orsakad af alla de små och skrikande barnen.

De Kungliga sutto uppe på orgelläktaren och jag hade fått plats bredvid orgeln. Prosten hade fått bestämd tillsägelse att gudstjensten ej på något villkor fick räcka utöfver en timme, ty Drottningen orkade ej mera. Gudstjensten började och efter altartjensten skall ju sjungas en hel psalm, åtminstone i en vanlig gudstjenst, men här hade man valt en som aldrig ville sluta. Allmogon både där och annorstädes ville ständigt hafva valuta och tyckte att hufvudsaken var att psalmen var lång.

Det såg mörkt ut med att få Gudstjensten slut. Kung och Drottning blefvo oroliga. Vår gamla Kyrkosång går ju också mycket långsamt. Kungen vinkade mig till sig och bad mig säga till Klockaren att sluta. Detta gjorde jag genast. Orgeln stannade men sången - den fortfor visst en à två minuter. Något sådant afbrott hade denna menighet aldrig upplefvat. Sången minskades som man kan kalla ”peu om peu” och lät på slutet helt ynkelig. Prosten hade ej heller tagit ordern alltför bokstafligt, utan det hela drog ut.

Nästa avsnitt börjar med en lyrisk beskrivning av ångbåtsfärden över Siljan till Mora.

Temakväll i Värnamo – om Disgen och Disgenorter *torsdag den 20 november 2014, kl 18.30*

Lokal meddelas senare till dem som anmäler sig.

Anmälan görs till Donald Freij 0370-65 07 93 eller 0702-78 08 85. donald@freij.se eller till Gunilla Kärrdahl 0370-65 07 15 eller 0705-22 19 57. gunilla@karrdahl.se

Kostnad endast för fika.

Från Pommern till Norra Sandsjö – en karolinsk karriär

Ulf Örnemark, Ulricehamn

Efter det stora nordiska kriget 1700-1721 rådde överskott på viss personal och många officerare fick ställa sig i kö för en ny tjänst. Då som nu kunde ett CV vara bra att ha för den som blev arbetslös.

Karolinen Levin Lang

Vid Westfaliska freden 1648 fick Sverige ett antal provinser i Nordtyskland. En del områden avträdades redan 1679, ytterligare områden vid freden i Nystad 1721 och återstoden av ”Svenska Pommern” förlorades 1814.

Levin Ludvig Lang (1682-1754) föddes i Pommern, blev yrkesmilitär och inledde karriären som volontär 1704 vid Pommerska dragonregementet. Förbandet hade satts upp året innan genom värvning och stationerats i Pommern. Lang deltog i slaget vid Fraustadt i Polen den 3 februari 1706 då 10 000 svenskar besegrade en dubbelt så stor sachsisk-rysk armé [1].

I Kalisz i Polen den 19 oktober samma år förlorade en svensk-polsk-litauisk styrka ett slag mot en sachsisk-polsk-rysk fiende. Cirka 700 svenskar stupade och 1800, däribland Lang, tillfångatogs. Regimentet blev kvar i Polen till 1708 och därefter åter förlagt i Pommern.

Lang sårades i en drabbning i ”Polska Preussen” 1709 men exakt var och när den händelsen ägde rum har inte kunnat styrkas.

Regementet deltog sedan i Magnus Stenbocks fälttåg 1712. Vid Gadebusch, sydost om Lübeck, vann Sverige en stor seger mot Danmark-Sachsen. Segern kunde dock inte utnyttjas och de svenska styrkorna blev, efter

en marsch västerut, instängda i fästningsstaden Tönning i nordvästra Tyskland där de kapitulerade den 16 maj 1713 [2]. Lang tillfångatogs men lyckades ta sig till Sverige samma år.

Regementet sattes upp igen och förlades i Stralsund och Lang var snart tillbaka i Pommern. Större delen av förbandet gick förlorat i slaget vid Stresow, på sydkusten av ön Rügen, i november 1715. Återstoden, däribland Lang, tillfångatogs vid Stralsunds fall en månad senare. Lang hamnade åter i fångenskap men löste uppenbarligen ut (”ransonerade”) sig genom att betala en penningssumma efter sin rang.

Nästa tjänst fick Lang vid Upplands tremänningsregemente till häst. När så detta regemente upplöstes 1719 blev Lang arbetslös och fick ställa sig i kö till en tjänst (”exspektant”). Någon nöd gick det knappast på honom. Han hade sannolikt en viss militär pension eller gick på reducerad lön [3].

Efter att han 1716 gift in sig i den adliga ätten Printzen-sköld, med stamgods i Norra Sandsjö socken utanför Vetlanda, var framtiden tryggad. Åren 1735-1740 kunde Lang kröna sin karriär som livdrabant.

En gammal meritförteckning

I krigsarkivet finns referenslitteratur med bland annat korta biografier om officerare som slogs under Karl XII. Men det guldkorn jag hittade där var en meritförteckning som Lang själv nedtecknat under tiden han var arbetslös. Den sammanfattar hans karriär under det stora nordiska kriget. Texten lyder:

Drätsel. d. 23. Septbr. 1731

Fortändning vid mina Meriter som jag uti Europe
Marsk. höjst giorvt
1682. vid jag lärd uti Pommern
1704. vid jag som Voluntär under det nordiska kriget
Dragons Regimentet kommit ut
1705. avansert till Corporal vid samma Regiment
1706. beordrad vid jag uti aktionen vid Fraustadt

..... 23 septbr. 1731

Förteckning på mina meriter som jag uti kongl. Maj:ts tjänst giordt.

1682 är jag född uti Pomern.

1704 är jag som volunteur under det värfade Pomerska Dragoner regementet kommit och

1705 avancerade till Corporal vid samma regemente.

1706 bewistade jag das aktione wid Frauenstadt under samma beställning, och samma år 1706 bewistade jag das aktione wid Cailis wharest jag med många flera under konungen af Pohlen med saxiska troupperne blef fångna och sedan

1708 avancerade jag till rustmästare vid samma regemente och

1709 blef jag med en major wid namn Barnflöth commenderad åt Pohlska Preussen, hvarest jag en swår recontre måste utstå emot fursten Robinskij, och jag då blef bläserad å min foot, hwilken oss attaquerade med 3000 man, då wii likväl intet mehr än 800 man starcka woro, och öfverwand dhe tvåtusend af Pohlen som våra fiender woro och sedan samma år efter denna aktionen avancerade jag till förare vid samma regemente.

1711 war jag med detta regementet i den första svåra Stralsundska belägringen in tills

1712 bewistade jag aktionen vid Gadebush under commando hans Excell. General Graf Stenbock.

1713 d 23 aug fick jag af hans Excell H Generalen Duker fullmakt på cornetts beställning vid samma regemente hwar på jag sedan

1715 d 27 aug/7 sept århålt hans Kongl. Maj:ts Carl den tolfte Confirmation på samma beställning, och samma år bevistade den sidsta svåra belägringen uti Strahlsund, sedan jag mig siälf ifrån den danska fångenskapen hade ransonerat och

1717 d. 22 juni fick jag fullmakt för äldste lieutenant under Upplands tremänningsregemente till häst och

1719 blef samma regemente incorporerat hvarifrån jag med flera mina camrater, efter höge befallning måste taga våra avsked, då jag sedermera af hennes maj:t drottningen blef benådad med ryttmästares caracteur.

Levin Ludewig Lang

Epilog

Lang har beskrivits som en typisk ”långvägare”, en soldat med borgerligt eller lågadligt ursprung som avancerade i graderna genom visad duglighet och inte p.g.a. nobel härstamning [4].

I äktenskapet med Anna Brita Printzensköld (1687-1758) föddes minst fyra, kanske fem barn. Vigseln och fyra barndop är dokumenterade i kyrkoarkiv för Norra Vi socken i Östergötland. Två barn avled i späda ålder. En Hedvig Lang (1722(3)-1802) förekommer som dopvittne till två av Levins barnbarn men inga närmare uppgifter om henne har påträffats efter 1754. Hon avled ogift och barnlös på Strands säteri i Reftele socken, dit hon kom 1746 från Norra Sandsjö.

Äldsta dottern, Anna Elisabeth (1716-1773), gifte sig med Abraham Agrell (1709-1760) komminister i Gränna från 1747. Efter makens död flyttade Anna Elisabeth till Nävelsjö socken och flera efterföljande generationer var därefter verksamma i socknar kring trakten av Vetlanda.

Forskningen försvåras av att kyrkoarkiven för Norra Sandsjö innehåller flera luckor. Den nyfotografering av mantalslängder som Arkiv Digital påbörjat kan förhoppningsvis ge fler ledtrådar kring familjen Levin Langs liv i Småland. Militära rekryteringsrullor och tyska kyrkoarkiv skulle kunna avslöja hans rötter.

Litteratur

1. O. Sjöström: Ett fält färgat rött. Fraustadt 1706. ISBN 978-91-85873-89-0. Historiska Media, Lund 2009.
2. I. Eriksson: Karolinen Magnus Stenbock. ISBN 978-91-7353-158-0. Atlantis, Stockholm 2007.
3. Kongl. Maj:ts påbud at exspectanterne altid skola gifwa sina chefs tilkiänna hwarest de sig uppe hålla. Rådskammaren, Stockholm 27 februari 1724.
4. L-E. Höglund till U. Örnemark, personlig korrespondens 12 dec. 2012.

... ha vi transsubstantierat till en sång

Redaktörens fråga i förra numret gav ett antal helt korrekta svar. Somliga kunde nog svaret, medan andra sökte på Internet.

Carl-Eric Riise i Väckelsång berättade detta, som även jag hört: *Frans G Bengtsson hade i glada vänners lag sagt att han kunde använda sig av vilket ord som helst i sin diktning. Någon i sällskapet lär då ha utmanat honom att bevisa detta genom att använda ordet transsubstantierat. Han antog utmaningen och resultatet hör man emellanåt i Gunnar Turessons insjungning av "En ballad om franske kungens spelmän".*

Balladen handlar om den militärmusikkår, kanske världens första, som deltog i den franske kungen Karl VIII:s fälttåg mot Neapel 1495 och sedan också på den tysk-romerske kejsaren Karl V:s sida i kriget mot Frans I av Frankrike och dennes fälttåg mot Rom 1527.

Texten är tonsatt av Gunnar Turesson, publicerad 1936 i *Lu-tans ballader*, och av Per-Martin Hamberg, publicerad 1939. Det var Hambergs tonsättning, och Karin Juels lansering av den, som kom att göra visan allmänt känd.

Första takterna av Hambergs och Turessons tonsättningar finns för jämförelse i notskrift på **wikipedia**:
sv.wikipedia.org/wiki/En_ballad_om_franske_kungens

På **Spotify** kan man lyssna på insjungningar av **Hootenanny Singers, Karin Juel och Olle Adolphson**.

En insjungning med **Gunnar Turesson** finns på www.youtube.com/watch

Redaktören

tycker det vore trevligt om Jan Malmsjö, Tommy Körberg, Sven Bertil Taube eller Loa Falkman gjorde en nytolkning av balladen.

En ballad om franske kungens spelmän

Frans G Bengtsson: ur diktsamlingen "Tärningskast" 1923

*Vi ha kommit från Burgund och från Guienne,
från Brabant och från det gröna Normandie.*

*Vi ha aldrig sett de länderna igen,
sen vi trummade för kungens kompani.*

*Högt där Alpen lyfte kammen klang det "Kom!
med kung Karl och Oriflammen! Emot Rom!"*

*Och den blåa luften bar
våra vimplar och standar,
tills av liljorna Toscana stod i blom.*

*Å de skörderskor vi sett bland lin och korn
stå förundrade med famnen full av ax,
när basunerna vi lyft mot mur och torn:
"Män av Florens! Kungen kommer! Öppnen strax!"*

*Å, donsallerna på torget! Deras blod
svann ej bort från kind av sorgen för vårt mod,
när det svors, att söderåt
skulle icke på vår stråt
någon jungfrudom bli kvar, om Gud var god.*

*Vi ha spel för marsch och dansmusik för sal,
litaniers drön och sång om Charlemagne.*

*Vi ha klinkat klavikord och virginal
till en aube och till romanser från Bretagne.*

*Vi ha rim om Blanchefleur och herr Floris
och refrängerna om Sieur de la Palice.*

*Och där påven fromt höll av
kurtisanernas konklav,
sjöngo vi Ballade des Dames du Temps Jadis.*

*Trumma på och blåsa klart och hålla takt
är vår lott ännu, fast buk och kinder svällt.
Vi ge än signal till sadling och till givakt,
fast de herrar dött, vi fordom följt i fält.*

*Mellan äreportar, lansar eller bloss,
där man stiftar fred och dansar eller slåss,
gå vi än som fordom med
med baretten käckt på sned
och begravningsinstrumenten i vår tross.*

*Ghibellin och guelf och påve och spanjor
ha vi följt, tills deras härlighet försvann.
Mången furste har vi tjänat, tills han for
i en svart kaross med flordraperat spann.
Ny mundering får oss smycka år från år.
Utav fallna herrars lycka återstår
nött livré från någon fest –
svart hos Sforza, grönt hos Est
och hos Borgia rött som påvedotterns hår.*

*Finns en kvinna kvar, som minns oss i Guienne?
Blåser våren åter grön i Normandie?*

*Vi ha aldrig sett de länderna igen.
Vi gå nu mot Rom med Frundsbergs kompani.*

*Mellan Oriflamme och sabeln är vår gång,
med d'Orange och konnetabeln av Bourbon.*

*Vad längs marschens väg var värt
ge en vink och hålla kärt
ha vi transsubstantierat till en sång.*

Not till sista strofen:

Karl av Bourbon, landsflyktig konnetabel av Frankrike, kondottiär i kejsarlig tjänst, drog på våren 1527 mot Rom med en armé bestående av äventyrare av många nationer. Espérance var hans vapendevis, broderat på hans standar. Georg von Frundsberg, ryktbar landsknechtsöverste, var med på marschen. Philibert de Charlon, hertig av Orange, var högste befälhavare under plundringen av Rom, sedan konnetabeln skjutits död på stormstegen.

På denna länk finns kommentarer och förklaringar till texten
home.tele2.se/Wordsmith/F_G_Bengtsson

Ingeborg förlorade hedern efter kunglig våldtäkt

Sammanställt av Monica Fäst, Kilafors – från Släktband, Sveriges Radio

Ingeborg Jönsdotter levde i Stockholm i mitten av 1500-talet. Hon ansågs förlora sin heder när kungen våldtog henne – och de döttrar Ingeborg fick ärvde omvärldens syn på mamman.

Kvinnorna hindrades ofta från att sköta sin egen ekonomi och att utöva yrken. Deras roll blev istället en annan. Inom framför allt adeln och borgarklassen blev kvinnornas roll att binda samman familjer genom giftermål, men som personer ansågs de inte tillräckligt viktiga för att nämnas vid namn i olika dokument.

För några år sedan gjordes ett fynd i Finlands riksarkivs gömmor. Det är från detta som kunskapen om de fyra kvinnornas liv i 1500- och 1600-talets Stockholm kommer. Urban Sikeborg i Sollentuna fick uppdraget att tyda texten och där fann han ett unikt material som visar hur livet kunde te sig för kvinnor vid den här tiden. Det handlar om Ingeborg Jönsdotter, hennes tre döttrar och deras förlorade heder.

Allt börjar med att kungen, Erik XIV, fick syn på Ingeborg. Hon blev våldtagen av kung Erik och efter det blev hon ”bblerska”, alltså älskarinna till en högt uppsatt adelsman som hon fick ett barn med, berättar Urban Sikeborg. Till slut blev hon bortgift med en man som var klädskrivare på slottet, en viktig position som innebar att man hade hand om tygförråden.

Man ser att hon har blivit omhändertagen i den meningen att hon blir bortgift och alltså får sin försörjning när man tycker att hon har använts tillräckligt, säger han. Ingeborg, som alltså redan har en utomäktenskaplig dotter, får två till med klädskrivaren på slottet. Urban Sikeborg menar att man ser på döttrarnas liv att deras mamma inte hade något särskilt högt anseende.

Den äldsta dottern Elisabeth blir bortgift med en fin karl, Jacob Larsson, son till borgmästaren. Men äktenskapet blir olyckligt. Han for bort till Frankrike i flera år och lämnar henne utan några andra möjligheter att försörja sig än att ge sig ilag med en annan man.

1599 får Elisabeth höra att hennes man är på väg tillbaka, och då är hon gravid. Hon tar då kontakt med en trollkunnig kvinna och tillsammans klipper de ut en bit tyg ur makens byxor som de bränner, allt för att han inte ska komma tillbaka.

Men han kommer tillbaka och då stämmer han henne inför tinget för hordom med en rad män, berättar Sikeborg. Elisabeth svarar att det är sant att hon levte i hor med den siste mannen, men det var makens fel eftersom han lämnat henne och barnen utan möjlighet till försörjning. Han har ju dessutom själv levte tillsammans med en prostituerad kvinna kallad ”kanariefågeln”, under sina år i Frankrike.

Men Elisabeth fångslas i väntan på rättegång. Kanske blev hon straffad för hor. Hennes vidare öde är försvunnet ur historien.

Det går illa också för Ingeborgs dotter Margareta. Hon hamnar inför rätten, när man finner ett dött, nästan fullgånget barn som hon har fött. Margareta blir anklagad för mord på barnet, men hon säger själv att hon fått missfall. Fadern till barnet är en gift man och en viktig person på slottet, som tjuvat på Margareta länge, berättar hon för rätten. Hon säger att ”han gått efter mig länge och bett mig att jag ska ligga med honom”. Hon berättar att hon fått gåvor av honom. När hon sedan blir gravid så har hon inte berättat det för mannen.

Nu sprids ett rykte i Stockholm som säger att mamma Ingeborg nog varit med om att ta livet av barnet, berättar Urban Sikeborg. Hon råds att skaffa fram personer som kan tala för henne och hennes oskuld, men det verkar inte lyckas.

Också den tredje dottern, Britta, lever i skam, ogift tillsammans med en man med hög position i samhället. Hon var frilla till en kronans fogde i Uppsala. Därefter hade hon ett förhållande med en person på slottet som hon fick barn med. Det är tydligt hur de här kvinnorna hela tiden finns i sfären runt slottet, påpekar Sikeborg. Britta blir till sist bortgift med en ryttare från Västergötland.

Att de tre systrarna hade svårt att leva ”hedervärt” i samtidens ögon hänger ihop med det faktum att deras mor Ingeborg ansågs förlora sin heder när kungen förgrep sig på henne. De blev lovligt byte. Så fort en person hade halkat ner till en viss nivå, så behandlades hon därefter, kommenterar Sikeborg. Kvinnor hade det särskilt besvärligt i det hänseendet, eftersom de inte hade stora möjligheter att försörja sig själva utan var beroende av män för sin försörjning.

Monica Fäst
gammelgarden@gmail.com

Det stora bankrånnet i Linköping 1854

Egon Burman

Den här historien hade jag aldrig hört talas om förrän skogsmästare Urban Olsson berättade den när han guidade på en stadsvandring i Linköping. Tack Urban för att du inspirerade mig att skriva ner den – till glädje för SmåDisigts läsare. Kanske är historien välkänd i Östergötland, men mindre känd för de flesta av våra läsare.

Helikopterrånnet, som drabbade värdetransport-företaget G4S lokaler i Västberga den 23 september 2009, är omskrivet som det största kontanta värderånnet i Sverige. Bytet blev 39 miljoner kronor. Men frågan är om det inte förbleknar i storlek när man jämför med rånnet mot Östgöta Enskilda Bank vid Stora Torget i Linköping natten till den 25 mars 1854.

Banken, som var inhyrd i det nybyggda rådhuset vid Stora Torget, saknade en del säkerhetsanordningar eftersom huset inte var byggt som bank.

Två rånare klev in genom rådhusets olåsta port sent på fredagskvällen och kunde sedan ostört arbeta med att ta sig in i bankvalvet och tömma den stora kassakistan. På ovanvåningen fanns domprostens lägenhet, men ingen där märkte vad som pågick i källarplanet.

Väl nere i bankvalvet var de förberedda på att bryta upp den tunga ståldörren. Det visade sig enklare än de räknat med. Dörren var fäst vid gångjärnen med gängade muttrar, så det var bara att lossa dessa och lyfta bort dörren.

Poetiska rånare

Inne i valvet stod den stora kassakistan som de sågade sig in i och tömde. De packade sedlar, värdepapper och mynt i säckar. Så rullade de iväg med sin hästkärra och försvann med bankens hela kapital, 263 000 riksdaler banco och 604 000 i sedlar. Men de lämnade kvar en tredaler-sedel, inslagen i en papperslapp med följande retfulla poem:

*Vi länsat haver Östgöta Bank
Och mången rik knös torde bli pank
Vi lämnar dock en tredaler kvar
Ty hundar pissar på den inget har*

Rådman Lönnberg, som även var bankens direktör, gjorde den chockerande upptäckten före lunch på måndagen, när han skulle placera en bunt sedlar i valvet. Han skyndade sig snabbt att bedyra att bankens kunder och aktieägare kunde vara helt lugna. Men det var just

vad de inte kunde. Bankens hela kapital var i rånarnas händer – och det fanns förstås inga bankgarantier som nu. Det var en ekonomisk katastrof för bankens kunder. En aktieägare, grevinna i Linköping, tog det så hårt att hon fick slag och dog.

Sherlock Larsson griper in

För att lösa brottet inkallades Östergötlands Sherlock Holmes från Norrköping, polisgevaldigern, dvs kommissarien, P M Larsson. Inom en vecka hade han löst brottet och alla bovarna satt bakom lås och bom. Och inte minst, större delen av pengarna var påträffade. Förlusten blev bara 7 200 riksdaler allt som allt. Bytet var uppdelat och gömt på de mest osannolika ställen.

Utklädd till kreaturshandlare besökte Larsson krogarna i staden, med lånad oxen parkerad utanför krogdörren, allt för trovärdighetens skull. Snart fick han uppgift om en Sven Andersson som hade rört sig med mer pengar än vanligt och dessutom betalt en del stora skulder.

När Sven Andersson greps avslöjade han sina kumpaner, tillförordnade landsfiskalen Johan Isaksson och hans hyrkusk Jonsson. Men den del i rånnet som dessa tre haft tycks ha varit som vakter och transportörer. De som utförde själva rånnet, avslöjade Andersson, var en före detta korpral, Nils Strid från Klockrike, samt smeden Lars Ekström från Skänninge.

Strid och Ekström greps med hjälp av rådman Lönnberg och snart satt hela ligan i säkert förvar på Linköpings länsfängelse. P M Larsson fick medalj för sina förtjänstfulla insatser.

På den tiden gick det att lösa brott. Man hade varken fingeravtryck eller dna-spår, men fantasi och sunt förnuft – och tydligen en viss frihet i metoderna.

Piskad till medvetlöshet

Fem månader senare, den 5 augusti 1854, kunde man läsa i pressen att Nils Strid, ledaren för ligan som rånade Östgöta Bank, hade fått sitt straff. Han hade piskats till medvetlöshet med 120 piskrapp vid skampålen på Stora Torget i Linköping. Det var meningen att han dagen efter skulle stå i kyrkan och skämmas inför församlingen, men det uttrycktes tveksamhet om ifall han skulle klara av det.

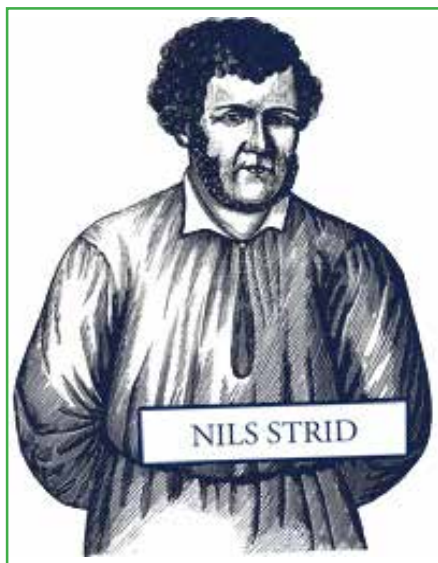
Märkliga gömställen

Rånbytet hittades gömt på en mängd olika ställen, som i cigarrlådor och byrålådor, i landsfiskalens stövlar och i hans trädgård, vid en gravsten, på vindar, i sädesbingar och ärtsäckar. Bytet var fördelat på deltagarna i rånet, så alla tycks ha medverkat till att gömma det.

En andra chans

Förutom 120 hårda piskrapp dömdes Strid till livstids utvisning till Amerika. Banken vill ha honom så långt bort som möjligt och betalade hans Amerikabiljett och en penningsumma.

Nils Strid fick på det sättet en andra chans i livet. Tyvärr tog han inte vara på den. Sex år senare, i augusti 1860, kunde man läsa i svenska tidningar att han dömts för två mord och avrättats genom hängning i Iowa, USA. Om det var i samband med nya rån eller rånförsök framgår inte av de korta notiserna.

Nils Strid

Bonde och hemmansägare från Klockrike. Strid var f d korpral. Han var en välkänd skojare och hjärnan bakom den stora kuppen. Han dömdes till 120 hårda piskrapp och livstids utvisning till Amerika. Ingen vet med säkerhet hur hans fortsatta liv blev. Det fanns ett rykte om att han blivit skjuten på en bordell i Juárez i norra Mexico. Det troligaste är nog ändå att han hängdes för två mord i Iowa, USA, som man kunde läsa om i svenska tidningar hösten 1860.

Johan Isaksson

En korrupt tillförordnad landsfiskal med tvivelaktig moral. Så står det skrivet om honom på Internet. Han bodde granne med Östgötha Bank. Isaksson gömde delar av bytet i gamla stövlar, under en gravsten på kyrkogården och nedgrävt i sitt eget grönsaksland. Han dog i fängelset, 33 år senare. Jag vet inte om han satt inne hela tiden, men i så fall fick han avsevärt hårdare straff än smeden Ekström, som deltog i inbrottet tillsammans med Strid.

Dubbelt byte mot helikopterrånet

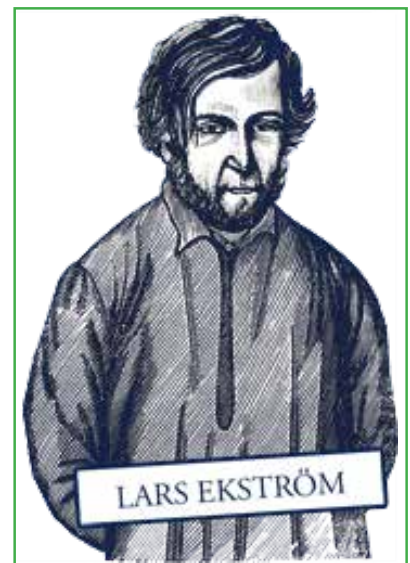
År 2009, 155 år efter rånet och samma år som helikopterrånet, räknade Riksbanken fram vad värdet på bytet skulle motsvara då. De kom fram till 80.890.555 SEK, alltså närmare 81 miljoner kronor. Det är därför jag påstår att bytet från rånet mot Östgöta Enskilda Bank i Linköping var dubbelt så stort som helikopterrånet – och per andel räknat ännu mer. Den stora skillnaden är förstås att bytet från helikopterrånet, 39 miljoner, fortfarande är borta. Det är säkert inte gömt i några stövlar.

Egon Burman
fgeb@live.se

Källor:

Skogsmästare Urban Olsson, Linköping
Utställning i Gamla Linköping
<http://1854.se/historien>

Rådhuset, där banken var inhyrd, finns förstås kvar (Stora Torget 1) och har fronten vänd mot *Folkungabrunnen*, Carl Milles fantastiska verk, som tillkom vid mitten av 1920-talet.

Lars Ekström

En storsväxt smed från Skänninge. Ekström dömdes till 120 piskrapp och fängelse. Han släpptes dock relativt snart, eftersom han var en duktig smed och ansågs göra mer nytta i smedjan än i fängelset.

***

Hur övriga deltagare i rånet dömdes har jag inte hittat några uppgifter om på Internet.

Avsändare:

Föreningen DIS-Småland
c/o Egon Burman
Murmästarevägen 1
352 61 VÄXJÖ

Välkommen till temamöten om Disgen Träffpunkt Elvings, Apoteksgränd 2, Eksjö

*Hur du effektivt använder Disgen för att enkelt dokumentera dina släktuppgifter.
Temamöte sker i form av studiecirkel där utbildare från DIS-Småland deltar.*

*Temamötena är oberoende av varandra och du deltar i de möten
som du tycker behandlar intressanta avsnitt i Disgen.
Varannan måndag. Se datum och tema för kvällen nedan.*

*Pris 50 kr/temamöte, betalas till bankgiro 5791-8690
Glöm inte att ange ditt namn/medlemsnummer och vilket temamöte det gäller.
Kaffe ingår i avgiften.*

*Anmäl dig enklast till eksjo@dis-smaland.se
Max 12 deltagare per temamöte.
Om fler anmäler sig försöker vi om möjligt ordna extra temamöte.*

*Ytterligare information får du via e-post till eksjo@dis-smaland.se
eller genom att kontakta Tommy Nilson på telefon 070 - 303 17 32*

En del träffar har passerat när du läser detta. Redaktören tar med allt, eftersom den här uppdelningen kan tjäna som mall för liknande aktiviteter på andra orter.

15 sept 2014, kl 18.30	<i>Disgen databas, mappar, filer, säkerhetskopior, flera databaser, köra Disgen från externt minne.</i>
29 sept 2014, kl 18.30	<i>Registrera personer, vilka uppgifter, snabbkommandon, söka personer på nätet.</i>
13 okt 2014, kl 18.30	<i>Komplettera uppgifter om personer, foton, referenser, anteckningar, fotnoter, rättelser i databasen, flytta personer, radera personer, dubletter, kontroller.</i>
27 okt 2014, kl 18.30	<i>Ortträd, Disgen-orter, utländska orter, orttyper, sortering av orter, noteringar på orter, koordinater, leta orter och ortinformation på nätet.</i>
10 nov 2014, kl 18.30	<i>Källträdet, uppbyggnad, beskrivning av källa, leta källor, källbeskrivning.</i>
24 nov 2014, kl 18.30	<i>Utskrifter</i>

**Föredrag av Hans Bjernevik om bildhantering - lördag 29 november, kl 13.30
Eksjö Gymnasium (Östanåskolan), Läroverksgatan 8, Eksjö**